

G. K. BULGAKOV

NOVI DOM

*

komedija v treh dejanjih in petih
slikah iz sovjetskega življenja
Poslovenil Milan Skrbinšek
Režija Mr. Ph. Fedor Gradišnik

*

GLEDALIŠKA SEZONA 1946-1947

Premiera v Prešernovem tednu
dne 6. februarja 1947 ob 20. uri

DVORANA „METROPOL“

N A S T O P A J O

Zjabljkov, blagajnik trusta	Avgust Sedej
Zjabljkova, njegova žena	Helena Rajhova
Zorž, njun sin	Jože Čuk
Serafina, njuna hči	Vera Lipovškova
Pokotilov, inženir trusta	Tone Zorko
Fedosejev, kovinar	Stanko Perc
Veška	Gustav Grobelnik
Tanja	Marica Frecetova
Vera	Bogdana Vrečkova
Mihejev	Štefan Švegl
Galja	Anja Mačkova
Glaša, služkinja pri Zjabljkovih	Greta Španova
Upravdom (upravnik hiše)	Ciril Velušček

*

Komedija se odigrava v času med drugo petletko v sobi za »skupno uporabo« v kolektivnem stanovanju nove hiše. V tej stanovanjski hiši se sreča dvoje svetov: delovna in borbena mladina — sovjetski komсомolci ter malomeščanska rodbina, ki je običajala v nizkem in sebičnem materialističnem življenju...

*

»Brez veselja ni življenja. In smeh je lek, ki nas zdravi in krepi. A v socializmu ne sme biti mršavih in slabotnih ljudi.«

(»Novi dom«, III. dej.)

*

F E D O R G R A D I Š N I K

Rusko gledališče in Bulgakova
komedija iz sovjetskega življenja

LOVI DOM

Ze pred veliko osvobodilno vojno je veljalo rusko gledališče za vrhunec svetovne gledališke umetnosti. Zaradi cenzurnih razmer v stari Jugoslaviji smo morali le po kanalih dobivati poročila, iz katerih smo si mogli ustvariti približno sliko o velikem razmahu tako ruske dramske literature kakor tudi o novih potih ruske gledališke umetnosti. Danes, ko smo najtesneje povezani z veliko sovjetsko Rusijo, imamo prilike in možnosti dovolj, da črpamo iz ogromnega zaklada ruske literature in iz neslutene veličine ruske gledališke umetnosti ter iz izkustev velikih tvorcev novega teaterskega udejstvovanja učimo in se skušamo tudi mi približati v svojem odrskem udejstvovanju velikim vzorom, ki so napravili iz ruskega teatra visoko šolo nove, doslej nepoznane umetnosti.

Temelje modernemu ruskemu gledališču je postavil Fornizin s svojima komedijama »Brigadir« in »Miljenček, ki sta izšli l. 1768. in 1782, toda šele Puškin in Gribojedov sta, prvi z »Borisom Godunovom«, drugi s komedijo »Gorje pametnemu«, ustvarila dvoje del, ki sta dvignili rusko dramatiko do svetovnih višin. Pravo revolucijo v ruski gledališki literaturi je pomenila Gogoljeva komedija »Revizor« (1836), ostra satira na koruptno uradništvo carske Rusije. Gogoljevo delo je nadaljeval A. K. Ostrovski (1823—1886), ki je s svojimi 47 dramami in komedijami dolga leta obvladal vse ruske odre. Izmed njegovih del so najbolj znane drame »Nevihta«, »Gozd«, »Dekle brez dote« in »Sneguročka«. Globina, s katero je Ostrovski prikazoval v svojih delih življenje in psihologijo ruskega naroda, nam daje pravico, da ga imenujemo največjega ruskega ljudskega dramatika.

V tej dobi se je pojavil L. N. Tolstoj s svojo grozotno realistično dramo »Moč teme« iz kmečkega življenja ruskega ljudstva, z dramo, ki predstavlja strašno sliko propalih duš do tedaj samo kot idealne, patriarhalno-idilične mušične poznane ljudi. — Toda ta veličastna drama ni smela na oder vse do leta 1896 — dve leti pred ustanovitvijo moskovskega Umetniškega gledališča.

Dramsko delo je mrtvo, zgolj književno delo, dokler ga ne oživi živa beseda in oblikovanje človeka-umetnika! Umetnika! Treba je, da tudi mi povemo svoje mnenje o tem, kdo je lahko in kdo v resnici je umetnik. To namreč ni tako lahko vprašanje, pri nas pa se je razpaslo mnenje med občinstvom in med teaterskimi ljudmi zlasti mlajšega pokolenja, da je gledališki igralec šele s tistim trenutkom res igralec in celo že umetnik, čim je postal plačan član poklicnega gledališča. Vsako drugo udejstvovanje pa je diletantstvo in vsakdo, ki se ukvarja poleg svojega poklica z umetnostjo te ali one kategorije — ne more biti umetnik, ker to ni njegov poklic in zanj ni plačan! Tako se govori — zlasti člani poklicnih gledališč gledajo na nas, ki se udejstvujemo poleg svojih poklicev v gledališču, nekako zviška — češ, kaj boste vi, ki niste poklicni, vaše delo ne more biti enakovredno našemu!

Ustanovitelja Moskovskega umetniškega gledališča K. S. Stanislavski in Nemirovič-Dunčenko sta bila drugega mnenja in sta šla iskat članov svojemu gledališču ne med poklicne igralce ali med patentirane umetnike z diplomami raznih akademij, temveč med amaterje ali tako imenovane diletante, ki so po raznih malih odrih iz ljubezni do gledališča prirejali predstave. Ljubezen in čista predanost teatru ter prirojeni talent — to edino sta zahtevala od ljudi svojega ansambla, nobenega absolutorija igralske akademije in nobenega spričevala. Postavljala pa sta sledeče zahteve pred vsakega člana svojega gledališča: ker mora umetnost služiti ljudstvu, je treba, da se vsak igralec tega zaveda, zato še ni dovolj, če ima kdo talent in naj bo še tako talentiran, pa vidi pri gledališču samo sebe in svojo kariero — ga je treba odstraniti, ker tak človek s svojo egoistično mentaliteto kvari okolico in se ne zaveda velikega poslanstva novega gledališča. Le idealen, z vso svojo dušo in z vsakim utripom svojega srca samo umetnosti predani ljudje morejo ustvariti resnično umetnino in če bodo vsi člani gledališča prepojeni s to zavestjo, je uspeh zagotovljen. Nehati se mora »zvezdnitvo« pri gledališču, to se pravi, bolestna ambicija posameznikov, da »favorirajo« v svojih vlogah nad drugimi soigralci; v novem gledališču ni malih vlog, ni glavnih igralcev in ni statitov — danes igraš veliko vlogo Hamleta, jutri boš nastopil v neki vlogi, toda pri novem gledališču moraš biti tudi v tej vlogi umetnik. Vsi nastopajoči igralci so enakovredni, vsi se morajo zavedati, da le skupna igra vseh sodelujočih, od največje do najmanjše vloge more dati zaokroženo, resnično umetniško podano predstavo.

To so zahteve Stanislavskega in Nemiroviča-Dunčenko do igralskega ansambla Umetniškega gledališča.

Da uresničita svoje ideale v novem gledališču sta si poiskala svojemu umetniškemu programu odgovarjajoče dramatike — in našla sta jih v Čehovu in Gorkem, ki sta postala glavna dramska pisatelja Umetniškega gledališča. Čehov je s svojimi lirično-dramatičnimi deli »Utva«, »Striček Vanja«, »Tri sestre« dal največji poudarek notranjemu čustvovanju igralcev.

Stanislavski pa je čutil, da je treba revolucionarnemu gledališču poleg splošne človečnosti in intimnosti Čehova še nekaj drugega, zlasti ker so prav tedaj v Rusiji vedno bolj silili v ospredje socialni problemi in borba delavskih množic za pravico in resnico. Moderno gledališče mora biti glasnik svoje dobe, zato ne more molče mimo socialnih problemov, ki so s tako silo udarjali na dan.

Takega dramatika je našel Stanislavski v Maksimu Gorkem, ki je z »Malomeščani« in zlasti s svojo dramo »Na dnu« postal glasnik borbe za socialno pravičnost in je poleg Čehova in Leonida Andrejeva dvignil s svojimi deli Moskovsko umetniško gledališče do institucije, ki je v zadnjih štiridesetih letih odločilno vplivala na razvoj svetovne gledališke umetnosti.

Vpliv Umetniškega gledališča in načina podajanja po sistemu Stanislavskega je v Rusiji sami, zlasti po oktobrski revoluciji ogromen. Rusko gledališče je postalo vsemu kulturnemu svetu vzor. Po padcu carizma, ko je prevzelo oblast državno delovno ljudstvo, je tudi gledališče zaživelo novo življenje — postalo je v resnici glasnik nove dobe in novega življenja. Vključilo se je z vsemi svojimi silami v borbo ljudstva in postalo sestavni del sovjetskega politično-kulturnega programa. Pojavila se je cela vrsta novih dramatikov, ki so s svojimi sodobnimi deli dali pečat in pravec novi dobi.

Delo enega izmed teh novih dramskih piscev, ki je bil obenem režiser pri Umetniškem gledališču, M. A. Bulgakova »Novi dom«, uprizori naše Ljudsko gledališče kot prvo sovjetsko delo na našem odru.

»Novi dom« je vedra komedija, polna vesele razigranosti in resnične človečnosti. Je to pesem mladine, ki se ji hoče veselja, sonca in življenja, obenem pa borbe proti izkoriščevalcem, proti zahrbtnosti, laži, hinavščini in nečlovečnosti, borbe za novi dom pravičnega, lepote, zdravja in veselja. V ta novi dom se hočejo vrniti ljudje starega tipa in zdaj se vname med njimi in med zastopniki mladine boj, v katerem končno zmaga sonce nad temo.

Igra je pisana tako, da bo zabavala z neštetiimi komičnimi prizori, s smešnimi tipi zastopnikov propalega carizma, z vedrino in mladostno razposajenostjo mladih komsomolcev, ki si gradijo svoj novi dom in prepričan sem, da bo to prvo delo sovjetske literature na našem odru vedno znova napolnjevalo dvorano.

V PREŠERNOVEM TEDNU

Osmi februar je dan smrti dr. Franceta Prešerna, slovenskega književnega genija, poleg Levstika in Cankarja prvega največjega glasnika naše življenjske aktivnosti v dobi pred osvobodilno borbo, pesnika, ki je vstal sredi izropanega in v zboru človeške omike nepriznanega ljudstva ter tako po obliki, kakor po vsebini povzel najplemenitejše speve človeške poezije, v katere pa ni zliil le bolečino lastnega in ljudskega trpljenja, marveč tudi svoj in naš program:

»Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan;
ko rojak prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak.«

»Ljubite Prešerna in prav boste hodili! Ljubili boste svoj narod in spoštovali človeštvo, ki je dobre volje,« nas danes opominja Oton Župančič.

TRI IN DVAJSET LET BREZ LENINA

21. januarja 1924 je preminul veliki mislec, voditelj delovnega ljudstva in utemeljitelj bratske Sovjetske zveze Vladimir Ilijič-Lenin. Nesmrtni lik velikega človeka naše dobe in velikega učitelja vsega delovnega ljudstva, je zlasti rusko ljudstvo kot svojega sina ohranilo tudi v preštevilih pripovedkah, povestih ali pesmih. Sovjetska dramska umetnost sama je ustvarila vrsto del o Leninu, ki so trajno vključena v gledališki repertoar, med drugimi zlasti I. Pogodina »Človek s puško«, A. Kornejčuk »Resnica« in K. Trenjeva »Na bregu Neve«. Kakor v ostalih literarnih proizvodih, prihajajo tudi v teh delih do polnega izraza najplemenitejša čustva ljudstva, ki mu Leninova ideja osvetljuje njegovo zmagoslavno pot.

JANEZ CESAR — 25 LET SLOVENSKI GLEDALIŠKI IGRALEC

Pretekli mesec je z nastopom v ljubljanskem Narodnem gledališču v vlogi Kantorja Cankarjevega »Kralja na Betajnovi« proslavil 25 letnico svojega gledališko umetniškega dela Ivan Cesar, član Slovenskega Narodnega gledališča in profesor Akademije za igralsko umetnost v Ljubljani.

Ta, eden najpomembnejših slovenskih igralcev v zadnjih 20 letih pravi, da spada med osnovne naloge slovenskega igralca v naši družbeni stvarnosti to, da gledališko umetnost na preprost, realističen način čim bolj približuje slovenskemu ljudstvu. A o gledališki umetnosti je rekel, da je njena naloga »prikazovati našemu ljudstvu vrednote, ki nam jih je prinesla naša borba za svobodo. Neposredno pomagati pri delu za novo podobo slovenskega življenja. Živo slovensko gledališče mora biti zrcalo današnjega dne. To se pravi zrcalo našega zagona, naporov in uspehov. Na tak način lahko uspešno pomaga oblikovati novega človeka...«

VERONIKA DESENIŠKA — OPERA

Pojav Veronike Deseniške ki je v slovenskem literarnem udejstvovanju našel že več oblikovalcev, med drugimi Otona Župančiča, Antona Novačana, Bratka Krefta in na Hrvaškem Josipa E. Tomića, zajema-

jočih to snov v raznih smereh in na razne načine, je sedaj dobil novega oblikovalca v osebi skladatelja in opernega dirigenta v Ljubljani dr. Danila Svare.

Skladatelj se je za svoje operno oblikovanje tragedije Veronike Deseniške snovno naslonil na Otona Župančiča, deloma pa na hrvatskega avtorja Josipa E. Tomića. Po kritiki iz našega časopisja (Slovenski Poročevalac, 5. januar 1947) zasluži Svarova opera »Veronika Deseniška«, ki se odlikuje po formalno jasni in učinkoviti zgradbi, ter po razumski dobro zamišljenem in izvedenem muzikalnem oblikovanju, vso pozornost in priznanje ter bo lahko tudi v tujini uspešno predstavljala sodobno slovensko operno tvorbo.

NAŠE GOSTOVANJE na Šentjakobskem odru v Ljubljani

Šentjakobsko gledališče v Ljubljani praznuje letos 25 letnico svojega obstoja. V teh 25 letih svojega priznanega dela si je kot ljudski oder, ki velja za enega najboljših v naši domovini, pridobil velik krog prijateljev v Ljubljani, s svojimi gostovanji pa je zaslovel tudi po ostalih krajih.

Lani so Šentjakobčani v dneh 24. in 25. maja obiskali tudi Celje z Jurčič-Levstikovim »Tugomerom«. Z namenom, da se odzove povabilu, ki so ga Šentjakobčani dali ob priliki svojega gostovanja v Celju ter z željo, da vzpostavi medsebojna gostovanja, ki naj doprinesejo k čim tesnejšim stikom med slovenskimi gledališči ter k razširjenju obzora naših igralcev, je naš igralski kolektiv v dneh 11. in 12. januarja 1947 gostoval v Šentjakobskem gledališču v Ljubljani. Gostovali smo z dvema predstavama Kreftovih »Celjskih grofov«, ki so v Ljubljani doživeli našo 16. in 17. uprizoritev.

Obakrat nabito polna dvorana in tisti del občinstva, ki vstopnic ni več dobil, dovolj zgovorno priča o velikem moralnem uspehu, ki ga je naše gledališče doživelo v Ljubljani. To in pa laskavo priznanje, ki ga je bila naša igralska družina deležna na licu mesta s strani Šentjakobčanov in pri predstavi prisotnih članov ljubljanskega gledališča, nadalje funkcionarjev Akademije za igralsko umetnost ter predstavnikov našega tiska, pa nam je v zadoščenje za naše delo in naš trud, predvsem pa velika pobuda za nadaljne stvaritve na polju gledališke kulture...

PRIZNANJE NAŠEMU DELU

Priznanje našemu delu je bilo izrečeno tudi na IV. skupščini MLO Celje-mesto dne 19. januarja 1947, češ da »pri delu na kulturno-prosvetnem področju prednjači Ljudsko gledališče, ki kljub slabi dvorani uprizarja dela, s katerimi gostuje tudi izven Celja«. Vprašanje gledališke dvorane je sklenil izvršni odbor rešiti tako, da bo prestavil kino Metropol v Dom OF, dosedanje kino dvorano pa, ki razpolaga z edino primernim odrom, dal na razpolago našemu gledališču.

S tem sklepom naša oblast ni le dokazala svoje globoko razumevanje za potrebe našega gledališča, marveč je s tem resnično podprla in tako priznala naše težko in ustvarjalno delo ter njegov pomen pri prosvetni vzgoji našega ljudstva.

*

Zbral in uredil G. Grobelnik

